

Disputatio Philosophica, De Diaboli Præscientia Futurorum

Rostochii: Typis Nicolai Schwiegerovii, 1703

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1860684696>

Druck Freier Zugang

R.U.-phil 1703
Aepinus, Franz Albert

DISPUTATIO PHILOSOPHICA,
De,

28

DIABOLI PRÆSCIENTIA FUTURORUM,

Quam,
Omniscio Numine adjuvante,
Consensu Ampl. Philosophorum concilii,
IN INCLYTÆ MECKLENBURGENSIUM AD VARNUM ACADEMIÆ
AUDITORIO MAJORI,
PRÆSIDE

DN. M. FRANC. ALB.
ÆPINO,

S. S. Theol. Cand.

D. ig Maji Anni M. D. CCIII,

placidæ ventilationi,

horis consuetis,

publicè

expositurus est

AUCTOR & RESPONDENS

JACOBUS OXENWALDT,

Gothlandia - Svecus.

ROSTOCHII,

Typis NICOLAI SCHWIEGEROVII, Ampliff. Senat. Typographi,

Maximè Reverendo & Amplissimo DOMINO,
**DNO. M. GEORGIO
OXENWALDT,**

Præposito per Gothlandiam Australem gravissimo, Consistorii
Wisbyensis Adessori primo dexterrimo, Pastori Ecclesiarum Nahr
& Lou vigilantissimo,

Parenti nullo non filialis reverentia cultu atatem prosequendo.

QUOD specimen hoc Academicum Tibi, HONORATISSI-
ME PARENS! *ωσος φανεῖν* sustineam, non est quod Tu aut
alii mirentur. Etenim omnia, quæ à teneris usque un-
gviculis in me contulisti, paterna beneficia, diligenti animo per-
pendens, non possum nisi totus in filialem tui amorem rapi, usque
adeo, ut ingrati animi crimen incurrere mihi viderer, si non qua-
lemcūq; pro virili studiorum meorum fructū tibi retribuerem.
Si enim hortulanus maximè delectatur istius surculi fructu,
quæ em stirpi inferendum curavit, nullus dubito, quin huic exerci-
tio, studiorum meorum primitiis, quæ secundum DEum tibi
unicè, ut satori statorig;, debentur, utroque pollice imo toto pe-
ctore sistributurus favorem. Ne vero cogites, SVAVISSIME
GENITOR! me imaturum hunc conatum meorum partum
cum beneficiis tuis & meritis quodammodo adæquare, quæ lon-
ge majora sunt, quam ut illa demereri valeam; pietatis tantum &
reverentiæ constare volui rationem. Suscipe igitur, DULCIS-
SIME PARENS! munusculum hoc faventi nutu, leve enim licet sit
& conspectum tuum subire reformidet (cum trito de me uti pos-
sim verbo: *ἀὲν νῆς μινεῖς μινεῖ δίδῃσι θεοῖ,*) magnum tamen satis
& grave, si animus offerentis filii spectetur. De cetero, DEum
niveo prorsus pectore supplex veneror, velit Te quam diutissimè
sartum tectum conservare, tibi que

Concedat, summa quidquid virtutè mereris,

Perpetuoque ratum, quod dedit, esse velit!

Ex animo voveo

PARENTIS OPTIMI CARISSIMIQUE
Obsequentiissimus filius,
JACOBUS OXENWALDT.

Omniscio adspirante DEO! PRÆFATIO.

Scilicet Philosophus de Diaboli præscientia futurorum scripturus ades? argumento, de quo sileat, Philosophiam oportet. Nam ne existentiam quidem Angelorum philosophicis solummodo argumentis solidè demonstrare vales. Quæcunque afferantur probationes, inveniet certè, contra easdem quæ excipiat non sine probabilitate, rigidus disputator. Qvi ergo eorum es præscientiam examinaturus, quorum te existentiam ignorare fateri habes? Meminisse ne potius te oportebat canonis: *Non-Entia nulla est scientia?* His statim dubiis dubio procul, *Lector Honoratissime!* Te mihi, vel solo Disputationis Titulo lecto, obviam iturum videre mihi videor. Et sine omni quidem injuriâ. Fateor namque & mihi met ipsi eadem obvenisse primum, ut à proposito meo me deterreri passus haud difficulter fuisset. Attamen stetit sententia. Equidem omnino largiendum esse reor, posse nullas, quæ satis firmiter Angelorum demonstrant existentiam, ex lumine naturæ sibi soli relicto produci rationes; Sed & Te vicissim concedere oportebit præsto esse, quæ non parum in se continent probabilitatis. Neque sedet animo generalem de Angelis suscipere tractationem, vel integram quandam de Spiritibus scientiam Philosophicam, quemadmodum aliqui, omni licet sine fundamento, quam appellant Pnevmaticam, conscribere aut delineare. Hoc enim quid esset aliud, quam campi Philosophici egredi limites velle? De certo tantum Angelorum genere, pro quorum existentia probabilissima pugnant argumenta, agere constitutum mihi est, non tamen eorum existentiam considerare & attributa omnia, sed horum unius unicum modo actum; FUTURORUM scilicet DIABOLI PRÆSCIENTIAM. Hanc & Gentiles, solo naturæ lumine ductos, agnovisse in propatulo est. Ecquid enim eorum Genii? Quid Dæmones sive Dæmonia? Ecce oraculorum petere soliti erant de futuris responsa? Quorumnam ope adjuti Magiam exercere poterant? (a) Quidni igitur materiam hanc philosophicè tractare mihi licebit, atque inquirere quantum præscientiæ Diabolorum intellectui sit tribuendum, quantumve denegandum? Quæ cum ita sint, spero, quæ Tua est, *Honorande Lector!* humanitas, fore, ut hi qualescunque mei conatus, si non approbentur penitus, saltem non improbentur. Si forte, contra voluntatem meam, in tam difficili materia, à vero aberravero, cogites, velim, illud: *Homines sumus; moniti meliora sequemur.* Omniscius autem ille DEUS intellectum nostrum salutare sui præsertim scientia bect, posteaque aliarum etiam rerum in nobis scientiam adaugeat, atque conservet, Domine! da mihi nosse TE, nosse ME, nosse MUNDUM!

A

CAP. I.

(a) Vid. Gerh. Jo. Vossius de origine & Progres. Idololat. L. 1. C. VI.

(2)
CAPUT I.
sistens

**VOCABULORUM, quantum ad statum quæ-
stionis formandum facit, CON-
SIDERATIONEM.**

§. I.

On sane inutilis judicanda, quam præ mani-
bus habemus, quæstionis de Diaboli præsci-
entia futurorum, tractatio est, aut nudis tan-
tummodo involuta speculationibus. Quan-
quam enim & quæ mere speculativæ sunt
quæstiones non omni careant utilitate, nec
sua sint dignitate fraudandæ; nostra tamen
ulterius tendit, praxin certo respiciens modo.
Etenim nullum relictum dubium est, quin &
hodiernam noxiæ curiositatis dentur homines, futura præscire percupien-
tes. Deprehendes profecto ejus desiderii explendi gratia variis inanibus,
etiam illicitis sese artibus mancipientes. Nil dicam de Physiognomia, Chi-
romantia, Astrologia judiciaria; quarum fallibilitatem satis jam superque
alii ostenderunt, exempla testata sunt, experientia confirmavit. De Geo-
mantia quid dicam? Arte, quam abs haud paucis hodie exerceri constat;
cujus vanitatem solide demonstravit Celeb. Dn. D. Joh. Andr. Schmidius,
(a) de quâ Valentinus Weigelius, ipse Artista, intermittere non potuit,
quin certo modo scriberet: *Geomantia ex artibus incertis una est.* (b)
Sed missæ hæc sunt artes inanes, incertæ, vanæ. Magiam scilicet illam
subtilem, quam dicunt naturalem, potissimum indigito, quæ in sat multi
famosum satis assecuti nomen sunt. Docetur inter alia etiam in eadem,
quæ ratione Spiritus, bonus ne, an malus? provocandus sit, qui etiam fu-
tura sciscitanti prædicat. Inde est, quod talismodi scripta, uti sunt Al-
berti Magni, Trithemii, Agrippæ aliorumque, nec non libelli, qui sub
Titulo Claviculæ Salomonis; seu Theosophiæ Pneumaticæ; Semiphoras
& Schemhamphoras Salomonis; Arbatel de Magia veterum; aliisque ejus
farinæ

faciæ magis abs nonnullis in pretio habentur, quid? quod vel auro pretiosiores gemmisque æstimentur. Non autem bonum sic excitari & DEI jussu comparere Spiritum, persuaderi mihi unquam patiar. Multo minus DEum ipsum Spiritui provocato futura eum revelare in finem, ut curiosè interroganti respondere ad quæsitæ queat. Undenam istud probabitur? Ubi aliquod de eo exstat promissum divinum? Tantum autem abest, ut ejus vel minimum inveniri possit, ut in contrarium potius prohibita tales sint consultationes populo suo à Divino Numine Lev. XIX. 31. Es. IIX. 19. & alibi. Ex quibus abunde adparet, easdem Domino valde displicere. Præterea quoque in mea me confirmat sententia ingenua, non infimi hujus artis Doctoris, Hent. Corn. Agrippæ confessio, dum scribit: (c) *Si alicubi erratum sit, sive quid liberius dictum, ignoscite adolescentie nostræ, qui minor quam adolescens hoc opus (Magiam Naturalem, sive libros de occulta Philosophia) composui, ut possim me excusare ac dicere: Dum eram parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, factus autem vir, evacuavi quæ erant parvuli: ac in libro de vanitate ac incertitudine scientiarum hunc librum magna ex parte retractavi.* Id quod navè etiam his præstitit verbis: (d) *De Magicis scripsi ego juvenis adhuc libros tres, amplexo satis volumine, quos de occulta Philosophia nuncupavi: in quibus quidquid tunc per curiosam adolescentiam erratum est, nunc cautior hac palinodia recantatum volo: permultum enim temporis & rerum in his vanitatibus olim contrivi. Tandem hoc profeci, quod sciam, quævis rationibus oporteat alios ab hac perniciæ dehortari. Quicumque enim non in veritate, nec in virtute DEI, sed in elusione Demonum, secundum operationem malorum Spirituum, divinare & prophetare præsumunt, & per vanitates magicas, exorcismos, incantationes, amatoria, agogima, & cetera opera demoniaca, & idololatriæ fraudes exercentes, præstigia & phantasmata ostentantes, mox cessantia miracula sese operari jactant, omnes hi cum Jamne & Mambre, & Simone mago æternis ignibus cruciandi destinabuntur. Ille autem, qui has artes adamant, iisque non exiguum credulitatis tribuunt, ex hac nostra cognoscent Disputatione, quam vanè ipsis fides habeatur, cognituri Spiritui provocato, quem bonum esse existimant, sed revera malo, parum præscientiæ futurorum tribuendum esse.*

(a) *Dissert. sub Tit. Geomantia, olim pulveri inscripta, nunc pulvere commista & inventam acta, hab. Fena Ao. 1695. mens. Septembr. Cap. III.* (b) *Geomantia Nova, statim ab initio, p. 3.* (c) *Prefat. Tom. 1. opp. quo continentur*

sur libri de occulta Philosophia. Edit. Lugdun. (d) Lib. de incertitud. &
 wanii, Scientiar. atque artium C. XLIIIX. Tom. II. opp. p. 82.

§. II. Ut autem eo melius abs omnibus id queat cognosci, distinctæ erunt formandæ theses, indicaturæ, cum quantum tribuendum sit intellectui diabolico, tum quantum ipsi veniat denegandum futurorum præscientiæ. Quemadmodum vero præscientia non in uno tantum potest accipi sensu, nec omnia ejusdem sunt generis futura; ita conveniens utique erit vocabulorum horum aliquam, quæ potest fieri brevitate, præmittere considerationem, in quantum ea ad rectius tractandum thema nostrum facere poterit. Etenim Andabatarum more pugnare *ἀναβίαις* Studio sum dedecere edoctus sum. De Diaboli vero nomine ut multa præferer, è re plane non est. Largior ipsum non naturæ nomen, sed operationis esse; sive calumniatorem, sive adversarium vertere velis. Utrumque enim pessimi Spiritus malitiæ perapte congruit. Sed cur hæc memoro? Sufficiat mihi heic loci quemlibet, audito nomine Diaboli, concipere ens spirituale, completum, creatum, malum ac perversum, hominibus nocere & ad prava quæque eos leducere ac fallere magno conatu adnitens.

§. III. Circa præscientiæ vocabulum plura venient observanda. An indicasse utilitatem habet ejus originem à verbo præscire, ex præpositione *præ* & simplici *scire* composito? Ita namque præscientiam videmus significare scientiam sive cognitionem alicujus rei, antequam est aut fit; sicuti præscire est ante aliquid scire, quam est. Respondet igitur ipsi græca vox *πρόγνωσις* & à providentia distinguitur, ut latius ab angustiori, ut simplex à composito, ut pars à toto. Nam providentia, in tota sua latitudine si spectatur, tres comprehendit actus, quorum duo interni, tertius externus est. Videlicet: *πρόγνωσιν*, quæ est actus intellectus; *προΐσιν*, quæ est actus voluntatis; *διοκνησιν*, quæ est actus externus, gubernatione rerum sese exerens; cui metonymice providentiæ vocabulum nonnunquam seorsum imponi solet. Alias providens ex usu loquendi ille audit, qui non quocunque tantum modo futura cognoscit, sed & habita tam præsentis status, quam futurorum, qui ut tales prævidentur aut præsciuntur, casuum ratione, de rebus vel suis vel aliorum prospicit earundemque consulit indigentia ac necessitati. Verum præscientia unicum modo illum intellectus actum, *πρόγνωσιν*, dicit; ut futura, quavis ratione comparata sint, priusquam dantur aut existunt, simpliciter cognoscantur.

§. IV. Sed

S. IV. Sed vero diversas vocis nostræ evolvere significationes magis proposito nostro conducet. Tot autem modis præscientia dici potest, quot ipsam dicimus scientiam. (a) Cum vulgo quando loquimur, tam late interdum sumitur scientia, ut pro sensuali quoque cognitione, alii improprie accipitur. Quemadmodum sensuum beneficio nos scire, diem esse, corpus esse coloratum, cælum pluere, & similia, dicere soliti sumus. At huius significationi nullus hic potest esse locus. Enim vero organa sensoria corpora sunt, Diabolo corpus non habente. Et quamvis aliquod nonnunquam corpus assumat agitetque in illo, dubium tamen videtur, num & sensuum organa ita vivificare possit, ut suo fungantur officio, quod præstare haud valebunt spiritibus vitalibus carentia. Neque sensuum ope objectum aliquod cognoscere poterimus, nisi ipsum nobis præsens sit. Quæ enim videre vel tangere poteris, quod nondum existit? Ut adeo in hoc sensu præscientia dici non queat: quanquam interdum prævidere & præsentire sed tamen per Metaphoram tantum, pro præscire, dicamus. Adparet igitur liquido per scientiam intelligi nobis debere cognitionem intellectualem, quæ in intellectu ac ratione est, idque propter *Ἀνοητικὴν* vel *νοητικὴν* appellari solet. Cetera, sive pro potentia sive pro actu intelligendi eandem sumptis perinde præsentiri in negotio esse potest. Attamen præterea hæc, quæ in intellectu sive ratione existit, scientia non unius est generis, siquidem iterum vel late vel stricte à Philosophis accipi solevit. Latius sumpta quidem pro omni in universum cognitione intellectuali dicitur, ea quoque, quæ ex infirmis oritur rationibus, tenuis adeo ipsa & infirma, cum dubiis & formidine oppositi semper conjuncta, animum penitus certum atque constantem reddere non potens. Quam cum addito diminutive: scientiam opinativam & conjecturalem dicere poteris, quippe quæ nihil nisi opinio est. Atque sic in hoc sensu præscientia est conjecturalis quædam, infirma & incerta cognitio intellectualis de rebus futuris, antequam sunt vel fiunt. In significato autem strictiore scientia est cognitio alicujus rei ex causis suis firma, certa, omnem animi dubitationem ac formidinem oppositi excludens. Ità scientem nobis depingit Philosophus: (b) *Planè autem ac perfecte rem scire quisque censetur, ac non Sophistarum modo, (qui incertis ac fortuitis continetur) quando causam, per quam res est, ita ipsius rei causam esse cognoscit, ut non posse omnino rem aliter habere credat.* Hoc sensu præscientia firma est & indubitata vera de futuris cognitio intellectus, priusquam sunt aut fiunt. De utraque in posterum quæstio movebitur.

(a) *De varia vocabuli scientia acceptione vid. Hed. P. II. Organ. Aristotel. f. Analyt. L. I. Poster. C. I. hypoth. 1. p. 497. seq.* (b) *Lib. I. Poster. Analyt. Cap. 2.*

S. V. Neque hic pratermittenda mihi videtur illa scientiæ diabolica distinctio, quâ uti Theologi (a) potissimum solent, quando distinguitur in Naturalem, Experimentalem & Revelatam. Concludamus, ob analogiam licet, à nostra ad Diabolorum scientiam. Triplex autem est, ex quo omnis nostra originem habet scientia, cognoscendi principium: Naturæ lumen, Experientia, Revelatio divina. Quidquid autem ex revelatione & testificatione aliorum hominum novimus, non scientiam proprie vocare solemus, sed fidem, & quidem ad differentiam fidei Christianæ & Theologicæ, quam, ut ut distinctio non adæquatâ, in fidem quæ creditur & fidem quâ creditur distinguunt, cum addito: fidem historicam, item, pro ratione testificantis, fidem humanam. Ex iisdem vero principiis, quam possident, omnis Diabolorum pendet scientia. Et sic naturalis scientia dicitur, quam per lumen & vires naturæ suæ habet Diabolus. Experimentalis audit, quam per experientiam, emergentibus subinde novis effectibus, acquirit. Revelata est, quam ex peculiari nanciscitur DEI revelatione, vel Scripturis Sacris comprehensa, vel ipsi specialiter factâ. Ad præscientiam autem quando hanc applicamus distinctionem, extra omnem dubitationis aleam positum est, naturalem & revelatam præscientiam recte dici: an vero etiam præscientia experimentalis recte nominatur? Ex similibus præcedentibus circumstantiis similes quoque eventus futuros, etiam in mere contingentibus, conjici quodammodo posse verum est, vel maxime si aliquoties talem eventum tales conditiones secutum fuisse experientia nos docuerit. Ut si quis ex eo, quando Rex alter alterius Regis legatum læserit, concludit, bellum esse Reges inter secuturum, nisi alia ratione parti læsæ à lædente satisfiat, quia legatus personam ipsius Regis sui gerit, idcirco seipsum læsum æstimaturi. Quod factum similibus in casibus olim esse experti sumus. Non tamen accurate loquendo præscientia dici meretur, meliusque loquimur, quando nos talis, experientiâ similibus in casibus similia testatâ, in antecessum jam opinatos esse, quam scivisse, affirmamus, præsertim si ubi contrarium nonnunquam vel nosmet ipsi, vel alii experti fuerint; etiam si posterius haud raro ex ore vulgi audias, vocabulo scientiæ abusivè sumpto. Præterea namque quod experimentalis scientia successiva sit, successive novis emergentibus effectibus accedens; quæso, anne conjecturalis tantummodo omnis talismodi notitia sit? concedens simul, si eventus cum

cau-

causis necessariam habeat' connexionem, vi experientiae quoque certò aliqua præsciri posse, qualis tamen scientia cum naturali eadem esse videtur. Interim largimur, posse etiam Diaboli præscientiam experimentalem dici in latiori scientia acceptione.

(a) *Vid. König. Theol. Posit. Acroamat. Pt. 1. §. 215. 216. Qvæst. Pt. 1. Syst. Theol. Cap. XI. Sect. 1. Th. 38. 39. Gerhard. LL. Theol. Tom. II. L. de Creation. §. Ang. Sect. 17.*

§. VI. Quemadmodum autem præscientiae vocabulum non uno in significato, veluti vidimus, sumitur; ita & futura, de quibus, an à Diabolo præsciri queant? disquiritur, varia possunt esse in differentia. Quædam quoad nos tantum futura habentur, quæ in re ipsa jam actus sunt. Sunt autem quoad nos adhuc futura, quia, peragenda ea esse cognito, an peracta jamdum sint ignoramus, relatione quippe sufficiente de ipsorum actualitate destituti. Sic quamnam expeditionem invictissimum Heroa, Svecorum Regem Potentissimum, in Poloniarum Regno belligerantem, ibi suscepturum quidque peracturum relatum legimus, tanquam futurum adhucdum novimus, quod tamen jamjam de præsentia agere aut peregrisse potest, nobis istud, tanquam ad finem perductum negotium nondum scientibus, propter locorum distantiam, per quam ire ante oportet relationes, quam ad nostram pervenire notitiam queunt. Et hæc non tam futura sunt, quam videntur aut putantur, & solum quasi præsciri à nobis dicuntur. Alia autem non quoad nos solum, sed & re ipsa futura sunt, de quibus potissimum nostra intelligenda quæstio est.

§. VII. Deinde futura alia sunt necessaria, alia contingentia. Futura necessaria vel sunt absolute talia, quæ ita futura sunt, ut per nullam plane potentiam, sive infinitam DEI sive finitam alicujus creaturæ, possint non esse futura, quemadmodum futurum dixeris; ut sine fine in æternitatem DEUS persistat; vel sunt necessario futura necessitate naturæ, quæ, licet per absolutam DEI potentiam possint, non tamen possunt per naturalem quandam potentiam aliter se habere, aut non futura esse. Ita futuros novimus siderum ortus atque occasus, & ex motu siderum naturali ecclipses solis lunæve hoc vel alio aliquo sequentium annorum futuras; fore, ut plantæ radicem non corruptæ, si sufficiens ipsis aderit succus, verno hoc tempore rursus progerminent, ejusque generis à naturalibus non impeditis causis dependentia plurima alia. Quoad enim usque, quem constituere DEO placuit, naturalis ille rerum ordo duraverit, hæc talia
non

non possunt non futura, nec aliter futura per naturæ vires esse. Pertinent huc etiam futura necessaria hypothetice talia, quæ in seipsis quidem non futura esse possunt, cum certa tamen aliquâ conditione, causas, vel efficientem, vel materialem, vel aliam respiciente, necessariam habent connexionem, ut posito hoc vel isto, posita hac vel ista conditione, non possint non futura esse. Ejusmodi sunt fluviorum inundationes, tempestates, venti, pluvix, lues pestifera, similesque naturales effectus, qui peculiares sibi determinatas causas non solum non habent, & à causis tantum per accedens, variæ mutationi obnoxiiis, casuque concurrentibus dependent, sed & ab aliis impediiri causis possunt. Qvalia quidem, quoniam nunc sic, nunc aliter eveniunt, ad futurorum contingentium naturalium classem suo modo referri inconueniens non est. Atque hoc respectu alia sunt ut plurimum contingentia, quæ facilius & frequentius fiunt quam non fiunt, ut homines infra septuagesimum ætatis annum morituros esse, magnum in diebus canicularibus futuris futurum esse æstus solis; alia æqualiter contingentia, quæ æque frequenter fieri quam non fieri solent, E. G. fore, ut hoc anno plures moriantur masculi quam fœminæ, futurum ut ægrotus moriatur ob hunc morbum; alia raro contingentia, quæ difficilius minusque frequenter sunt, quam non fiunt, v. g. fore, ut qui plus iusto vini ingurgitat, non inebrietur.

§. IIX. Verum hæc talia heic loci referamus ad futura necessaria, eum addito tamen restringente: hypotheticè talia; siquidem alio in sensu hic nobis futura contingentia sumuntur atque dicuntur. Nimirum intelligimus hoc loco futura contingentia potissimum in sensu & acceptione morali, utpote quæ merè contingentia sunt. Suntque adeò, quæ à libera substantiæ intelligentis voluntate unice dependent ac fiunt per intentionem primariam vel secundariam, directam vel indirectam. Ut V. G. futurum, quempiam esse literis daturum operam, vel huic aliive arti, isti illive opificio semet mancipaturum, me crastini recreationis gratia peregrè profecturum, & similia quæque. Tales autem à liberâ intelligentis substantiæ voluntate dependentes actus vel proprii sunt alicujus subiecti, vel alieni. De utroque ipsorum genere quæri potest: An possit Diabolus præscire? Neque ineptè his contingentibus futuris à latere pones futuras hominum cogitationes, quippe quæ contingentes quoque sunt. De futuris autem cogitationibus solummodo loquimur, num enim actu præsentium hominis cogitationum aliqua Diabolo scientia sit, ut interiora cordis humani penetrare

netrare valeat? aliis indagandum pariteratque dijudicandum à nobis relinquitur. Deinde & huc referantur futura contingentia casu aut fortuna eventura. Ut regulam de tecto in caput forte præterituri hominis casuram eundemque neci daturam esse, agricolam terram aratro fuleaturum forte fortuna esse thesaurum inventurum, &c.

CAPUT II.

proponens

VERAM, per distinctas theses, SENTENTIAM.

S. I.

Consideravimus hactenus igitur voces quæstionem, cujus, ceu thema dissertationis nostræ constituentis, ventilationem suscepimus, ingredientibus, non quidem quoad minutissima quæque, qualem enim hoc habiturum præsentem in tractatione utilitatem esset? Sed diversas tantummodo earum significationes præsertim indicantes, quo de singulis, quæ nostra mens sit, distincte magis & perspicue exponi in sequentibus queat. Ubi quidem supponimus magis, quam probamus, Diabolum esse substantiam intelligentem, ut scientia rerum ipsi competat & quorundam præscientiam, quantum ejus fieri potest, habere queat. Quod autem attinet futura, quæ tantum quoad nos talia sunt, sive quæ putantur nobis adhuc futura, licet jam tum actualia sint, cur non ea Diabolus sciat accurate & firmiter? Nobis equidem ea futura videntur, quoniam in remotiori à nobis peraguntur loco, ut non nisi per aliquot temporis intervalla ipsorum actualitas (liceat ita barbarè loqui) in nostram pervenire notitiam queat; at Diabolus jam experimentalem eorum scientiam, & quidem certissimam, habere potest, utpote vel ipso aliquando præsentem peractorum aut contingentium. Esto quendam amicorum vel ultra sexcenta à nobis distantem milliaria literas ad nostrum aliquem exarasse, non multum post Diabolus illud referre potest ac prædicere, eum, ad quem data sunt, ab amico literas haud multo tempore accepturum esse. Ideo non inconvenienter Diabolum dicit Scheiblerus (a) similem esse speculatori ex alta turri à longè videnti advenientem turbam militum, posteaque dicenti: eam circa definitum tempus adfuturam civitati.

B

Quod

Quod enim hic altitudine loci, ut adventantes videre posset, adiutus, id celeritate motus Diabolus præstat. Enim vero permagna spiritibus competit agilitas. Corpore carentes hinc inde moveri facillime possunt, & uno spatio relicto, in aliud quam celerissime transire. Quod enim grave est, tardum, lentum & pigrum corpus, celeritati motus obstat eamque impedit, è contrario cui istud molestia non est, eo celerius movere sese valebit. Diabolum vero corpoream substantiam esse, hucusque perivaderi mihi passus nondum sum, forte nec olim patiar, utut Patrum nonnulli, nominatim Origenes, Augustinus, Tertullianus, Lactantius, Justinus Martyr, alii, Angelis propria sibi que naturalia corpora tribuerint; prætereaque inter Hæreticos veteres Messaliani ab Anthropomorphitis oriundi, Diabolum corporeum finxerint, de quibus omnibus vid. B. D. Bajerus; (b) quam valde etiam, qui id evincat, allaboraverit Thomas Hobbesius, (c) à D. Mejero, hodie Bremensium Lutheranorum Superintendente, haud pridem in Gymnasio Hamburgensi peculiari opera (d) refutatus. Ad cujus sententiæ prolixius examen, pro instituti nostri ratione, excurrere permillum nobis non est.

(a) *L. II. Metaph. c. IV. punct. 6. p. 642.* (b) *Compend. Theol. Histor. Loc. IV. §. 3. 5.*

(c) *Leviathan. Cap. XXXIV. de Circo. Christ. p. 188.* (d) *Dissert. de Angelographia Hobbesiana.*

§. II. Verum & experientia atque exempla confirmant, quod ratione hætenus probatum, posse Diabolum certò scire, quæ à nobis pro futuris adhuc dum habentur, à parte rei autem actu jamjam sunt. Quælium exemplorum, quod non ingratum Lectori fore speramus, aliquot adducturi sumus. Et ne à longiori talia arcessamus tempore aut loco, eorum tantum pauca recenscamus, quæ B. Kortholdus, (a) testis ἀντίτης καὶ αὐτίης Ⓞ fide dignissimus, refert. Brugæ, oppidum est Holsatiæ, Anno præterlapsi Seculi XVII quinquagesimo tertio puer quidam, civis ejus oppidi filius, à Diabolo corporaliter erat obsessus, per quem mille fraudum Artifex ille, quæ in admirationem rapuere auditores, varia narrare solitus fuit. Cetera silentio prætereuntes, referemus, quod ad nostrum spectat scopum, prædixisse eum, quoniam qualesque homines mox essent adventuri, cujus prædictionis eventum non multò post, qui præsentibus erant, cognoverunt. Accidebat vice quadam, ut, cum vehementer à Satanâ cruciaretur puer obsessus circumstantibus, quæ casum hunc suis cum circumstantiis exprimerent, non statim succurrerent precationum formulæ; unde permotus

permotus beatus vir domum reversus, in museo suo solus relictus, carmen composuit quoddam, omnibus quid acturus sit ignorantibus, quo canendo pro solutione obsessi abs obsidentis vinculis supremus invocaretur Diaboli Dominus. Sed ecce! secum illud apportanti qui aderant ceteri obviam euntes narrant, Diabolum retulisse, D. Kortholdum componere cantilenam quandam puero mox afferendam; quam miratus prædictionem B. Vir quidem est, reliqui autem de ejusdem veritate illico certiores facti sunt. Alio tempore, nemine ipsum percontante, referre coepit, foeminam quandam ejus loci unâ cum filiâ suâ adventuram esse, paulo autem post eam mutasse sententiam dixit, nihilo tamen minus missuram esse filiam, deinceps quando egrederetur, quoque nunc in loco incederet puella pronuntians, donec clamore multo ipsam intrare in fores ædium moxque accessuram hypocausito memoraret. Et hoc itidem vere prædictum eo ipso temporis momento sensere, terga vix vertendo puellam sibi adstantem videntes. Simile fermè exemplum ex Augustino Scheiblerus (b) enarrat; ita habens: *Arreptitius quidam à nemine voluit cibum capere, nisi à quodam Sacerdote. Is igitur Sacerdos procul habitavit ad quing. milliaria, de hoc Sacerdote pronuntiavit is arreptitius, quod vellet egredi, quod futurus sit in itinere, in taberna, in fundo, præ foribus.* Ex quibus singulis patet, posse firmiter scire Diabolum, quæ non à parte rei futura sunt, putantur tamen futura, opinione hominum.

(a) *Script. German. sub Tit. warthaffter Bericht von einem besessenen Knaben impress. Kilon. An. 1673. §. 6. 7.* (b) *l. c. n. 164.*

§. III. Futura necessaria in absolute & necessitate naturæ talia (a) distinguebantur. De prioribus istis dubium non est, quin eorum aliqua naturali etiam ejus scientiâ præsciantur à Diabolo, quædam autem scientiâ revelatâ. De his posterioribus vero quando formatur quæstio, distincte procedendum esse videtur. Constituit namque DEUS in naturalibus rebus certum quandam ordinem, quem facile mutatum non videas. Ordine naturæ quippe quodlibet animal sibi simile gignit, homo hominem, canis canem; quælibet planta producit similem sibi, tilia tiliam, quercus quercum, narcissus narcissum, tulipa tulipam; Sol annuo Spatio cursum suum circa orbem absolvit, gravia deorsum feruntur, & quæ sunt ejus generis multa alia atque similia. Talia, naturæ ordine à DEO non mutato, firmiter præscire Diabolus valet. Cum enim necessarius est inter causam & effectum nexus, cognitis causis cognosci quoque effectus possunt,

quia à necessariis & determinatis causis proveniunt. Qui igitur causas novit operaturas, etiam earum effectus futuros novisse poterit. Et si homines, minori licet quam Diabolus scientia ac sagacitate præditi, hæc talia præsciunt, ecur non potius Diabolus? Præsciunt autem Mathematici futuras constellationes siderumque ecclipses, præsciuntur alia sat multa; quid ni igitur Diabolus eadem, & quidem magis firmiter præsciret? Cuius intelligendi vis in tantum superat intellectum humanum, ut hunc carnea illa moles, qua circumdatus est, impediat non parum in suis actibus, à qua ille planè liber est. Carceri inclusus in eo impeditur, quod inde liberatus liberè exercet. Accedit, quod Diabolus tot sæculorum decursu maiorem præ hominibus sibi in naturalibus rebus experientiam comparaverit. Conf. Car. Franc. d' Abra de Raconis, (b) Scheiblerus, (c) Donati, (d) aliique. Quod si verò placuerit DEO supernaturaliter vel præternaturaliter agere ordinatumque ordinem naturæ invertere ac mutare, talia, de quibus loquimur, futura non minus ac homo Diabolus naturaliter ignorabit, quanquam revelatam eorum habere scientiam possit; nobis tamen quænam & quando ea revelare DEUS ipsi velit divinare non valentibus. Finitus siquidem intellectus non nisi in causis suis quæ futura sunt cognoscit: mutatis igitur causis, effectus quoque mutantur, & sic futurorum, quæ in finito Diaboli intellectu datur, præscientiam fallere necesse est. Ceterum hæc adeò clara sunt, ut nemini ullum remansisse dubium persuasum nobis habeamus, nisi hoc forsan addendum videatur, nos de futuris in se & absolute spectatis, non autem habita simul eorundem circumstantiarum ratione, locutos hactenus esse.

(a) Cap. 1. §. 7. (b) *Summ. Philosoph. Part. V. Tract. II. p. 110.* (c) *Metaph. L. II. c. V. punct. VI. n. 159. p. 641.* (d) *instit. Pneumat. Part. Special. Sect. II. c. IV. §. 13. 17. 18. 19.*

§. IV. Atque ex his dubio procul haud difficulter innotescet quid de futurorum necessariorum hypothetice talium præscientiâ Diabolo competente dicendum veniat. Hæc in se absolute spectata aliter equidem habere semet possunt, non tamen omnem prorsus excludunt necessitatem, cuius aliquid à conditione, quæ cum connexa sunt, vel causâ, unde dependent, nanciscuntur & adjunctum habent. Inde aliquam habent cum necessariis necessitate naturæ convenientiam, quia positæ jam causis in cau-landi actu non possunt non poni aut fieri. Ideoque planum est dari & eorum aliquam in Diabolo præscientiam naturalem, vel, si hoc termino uti
maius,

maius, experimentalem. Experientia docet in homines etiam eorum aliquam cognitionem & præscientiam cadere. Præsciuntur ab ipsis futuri venti, pluviae, tonitrua, tempestates, aquarum inundationes, aeris dispositio, geminaeque alia, sicuti sua habent signa prognostica Medici, Physici, Oeconomi, imo & ipsi assidui Cereris cultores agricolae. Ut ex multis vel unicum saltem afferatur exemplum, Franc. Baco de Verulamio (a) Septuaginta octo ventorum tempestatisque, ex Astrologicis, Meteoricis, aquis, instinctu animalium, aliisque naturalibus rebus, collegit prognostica atque præfagia. Quod si igitur tale quid ex naturalibus signis præscire homini non est penitus impossibile, multò minus Diabolo ejusdem deneganda præscientia erit. Peritissimus namque est naturalium rerum, quarum dispositiones, constitutiones ac vires inde à tempore benè multo intuitus est atque scrutatus, ut adeò rectius longèque exactius, quam quisque mortalium, de talismodi futuris judicare didicerit. Attamen satendum omnino simul est, non firmam esse hanc & necessariam præscientiam, quin potius conjecturalis solum sit & opinativa. Causæ enim effectuum ejus generis, dum necessariæ non sunt, quæ facile ab aliis mutantur causis, haud raro evenire videmus. Sed vero causis mutatis vel impeditis aliis quoque atque alius solet sequi effectus. Ita cum nubes supra nos pendent, ut pluviam eo ipso momento casuram putemus, ventus easdem dissipat, tum utique præscientia nostra nos fefellit. Et quid de eo dicendum? si DEO ipsi fortassis placuerit, vel per naturam actu nondum constitutas causas ad agendum applicare, quemadmodum acceleratam legimus (b) pluviam; vel per naturam in actu constituendas causas impedire, ut effectus minime sequeretur, sicuti, (c) se populo inobedienti pluviam subtracturum minatus est; vel debilitatam aut amissam agendi virtutem restituere ac confirmare, uti Abrahamo centenario Saræque nonagenariæ hucusque sterili restituit auxitque potentiam generandi, (d) nec non amissum robur Simsoni reddidit, de quo alibi (e) legitur. Qualis tum & quanta talium erit futurorum in Diabolo præscientia? quem non nisi in causis suis ea præscire posse indubitatum est. Prouti tamen ea vel frequenter, vel æque, vel raro contingentia sunt; ita magis minusve probabiliter præsciri à Diabolo queunt.

(a) *Histor. Ventor. ad Artic. 32. opp. edit. in fol. Francof. A. 665. p. 472. seq.* (b)

1 Reg. XLIX. 43. 44. 45. (c) *Dent. XXIX. 23.* (d) *Gen. XVI. 16. 17. 19.*

(e) *Judic. XVI. 28. 29.*

§. V. Accedimus jam nunc ad futura contingentia, & ea imprimis, quæ à libera agentis voluntate pendent, indeque arbitraria & libera speciatim dici solent. Si spectantur quatenus sunt actus proprii Diabolorum, probabilem eorum præscientiam ipsis tribuere quæ nos impediatur, nullam causam videmus. Nam quod homo sibi proposuit, id se acturum ante novit, quam agit. Sed probabilis modo est & conjecturalis omnis hæc præscientia. Idem quoque de actibus liberis aliorum, in specie hominum asserimus. Potest qualitercunque ex proprio sui intellectus lumine & sagacitate eos Diabolus præscire. Habet enim cognitæ atque sufficienter perspectas naturales hominum dispositiones ac inclinationes ad has illasve actiones. Accuratè novit quantum quisque habeat virium ad ea, quæ intendit, peragenda requisitarum. Vel quotidie cernit studia & conatus hominum, imo & decreta voluntatis certis signis externis manifestata. Ex quibus omnibus ac singulis actiones hominum, etiam priusquam eduntur, conjicere edodus est. Actiones siquidem in causis suis qualicunque modo prævideri possunt. Nemo autem, credo, inficias iturus est inclinationem aut dispositionem naturalem agentis actionum ejusdem suo modo causam esse. Et quis negaverit extra dubium positum, quod futurum aliquod intuitu causarum suarum prænovisse posse in finitum intellectum cadat? Attamen & hæc solum probabilis, fallax & perlatpe fallens præcognitio est. Si vero DEUS talia Diabolo revelaverit, firmam eorum habet præscientiam, nonnunquam vero DEUM aliqua ipsi revelare nulli dubitamus.

(d) §. VI. Veruntamen nec habet nec habere Diabolus potest ex naturali intellectus sui lumine firmam & quæ omnem excludat dubitationem formidinemque oppositi horum futurorum, sive actus proprii sint sive alieni, præscientiam. Quam solidam existimamus atque sufficientem hujus asserti rationem Suarezius (a) dat sequentem: *Quia non potest virtus creata cognoscere aliquid esse futurum, nisi ex causis ejus. Ex causis autem non potest necessario inferri effectum esse futurum, cum tales causæ eo ipso quo contingentes sunt, possint non efficere effectum. Alius autem modus altior cognoscendi futura, nec cognosci potest ratione naturali, nec possibile est virtuti finite, præsertim naturali. Libere & ex arbitrio suo agens indifferens plane est ad agendum, ut possit agere & non agere, hoc agere & agere aliud; hinc effectus ab eo productus nihil adeo quidquam continet, cur fieri magis quam non fieri ipsum oporteat. Unde nihil ipsi relinquitur.*

linquitur, ex quo futuri effectus existentiam certò & infallibiliter colligere & præscire Diabolus queat. Cogitemus præterea, quæso! voluntatis creatæ conditionem, appetentis nunc quod paulò ante averfabatur, nunc averlantis quod antea appetebat. Ecquis vero tam perspicacis prudentiæ inter creatos existit, qui hæc voluntatis liberæ mutationes ante firmiter cognoscat, quam actu contingunt? Accedit quod variæ varii generis causæ obstaculo esse possint, quo minus quæ quis proposuerat sibi peragenda vel inchoet vel perficiat. Quid? quod ipse DEUS interdum futurarum creaturarum actiones impediatur. Ni fallor admittendum hic ipsius Diaboli testimonium erit, idem, quod modo diximus, de se ipso falsi, quod iterum B. Kortholdus (b) refert. Solitus intensissimus ille humani generis hostis fuit, à puero, cujus supra (c) mentionem fecimus, recessurus horribilem in modum antea eundem torquere cruciatuque vehementi angere. Istud se jamjam facturum aliquando prædixit, attamen postea intermisit. Et rationem ejus redditurus confessus est, Magnum illum (sic autem DEUM verè magnum appellitare solebat) id ipsi concedere noluisse. Scilicet! non competit Diabolo potentia, nisi finita, limitata & circumscripta, quæ divinæ potentiae subest.

(a) *Metaph. Diss. XXXV. Sect. IV. n. 9.* (b) *cir. Tract. von einen besessenen Enghen.* (c) *b. c. §. 2.*

S. VII. Opinamur nunc opus vix esse de futurarum cogitationum præscientia in Diabolo peculiare aliquid addere. Posse cogitationes hominum internas abs Satanâ per accidens interdum cognosci, ratione effectus, scilicet affectibus, gestibus, vultus mutatione, aut alio quopiam signo vel actu externo, animi cogitata homines prodant, ultro concedimus. Nam & hominibus aliis hac ratione innotescunt, quare non item Diabolo? Verum quatenus in principiis manent, nec exterius se produnt, liberas intellectus cogitationes, utut actu existentes, Diabolo cognitæ esse haud posse demonstravit (a) contra Ant. le Grand. præcipuè ex instituto M. Falckius, Fac. Phil. Wittebergæ Adjunctus. Nec immeritò ob affirmativam sententiam Durandum D. Claenius (b) perstringit. A minori nunc igitur ad majus concludentes colligimus, multo minus præscientiam futurarum cogitationum aliquem in Diabolo reperire locum. Præterquam enim quod merè contingentes sint, quorum nullam dari in eo firmam præscientiam jam modo evidum dedimus; aliæ quoque assertionis nostræ rationes in promptu sunt. Sufficiat autem ex multis unicam adduxisse laudati

Claseni

Clasenii verbis (c) conceptam. *Mali Angeli, qui optimos hominum conatus student impedire, si cogitationes bonas improborum de proposito reverendi in viam pietatis nossent, (quanto magis easdem si præcicerent?) datâ operâ, quantum possent, obſtaculum eſſent poſituri, ne cogitationibus iſtis diutius inſererent, (imo ut ne quidem iis tales oborirentur,) ſed iis dereliſtis, in vitiorum turpitudine pergerent. At conſtat multos extremè malos conſilium emendandi animum à vitæ pravitate ſumpſiſſe, quod etiam feliciter iis ſucceſſit, cui tamen conſilio tam felicem deſuiſſe ſucceſſum exiſtimo, ſi malus Angelus iſtas cogitationes de corrigendâ vitæ malitiâ cognoviſſet, aut jam ante earum exortum præciviſſet.*

(a) *Diſp. de Quæſt. Num Angeli intelligant ſecreta cordium? Ao. 1692. hab. (b) Theol. Natural. L. II. C. XVI. §. 5. (c) l. c. p. 73.*

§. IIX. Ad futura merè caſualia atque fortuita quod denique ſpectat, poſſe talia ex DEI revelatione Diabolum præſcire ſicuti fatendum eſt; ita quæ ex proprio lumine ſit omnem eorum præſcientiam eidem denegamus. Caſualium plures aliquando naturales cauſæ in ſe neceſſariò agentes ſunt, quæ, dum ſingulatim ſuis operationibus ad ſuos ſingularum fines ordinario modo tendunt, tempore licet, & loco, & conſiliis, & operandi modo, ſæpè diſjunctiſſimæ, concurrunt, accidentarioque concuſſu & correfpondentiâ effectum aliquem producant vereque cauſantur, ob quem tanquam finem aut ſcopum ſuum earum nulla egerat, quique aded cum effectibus ipſarum ordinariis planè per accidens conjungitur. Fortuita quoque oriuntur ab indeliberato concuſſu plurium cauſarum ex propoſito plerumque & ob diverſos fines ſibi cognitos deſtinatâ operâ, ſive phyſicè ſive moraliter, operantium, ut concurrentibus iis, cum illarum ſpecialiter intentis effectibus alius, præter omnium aut plerarumque ſaltem intentionem & expectationem, conjungatur. De his caſualium & fortuitorum deſcriptionibus eorumque exemplis Celeb. Noricorum Phyſicus Dn. Stürmius (a) conſuli meretur. Ubi tamen nec directio DEI excludenda venit, faciens ut non ſolum cauſæ iſtiusmodi concurrant, ſed & alium, præter eum quem intendebant, effectum producant. Atque ſic facile velut certiffimum patet, nullam futurorum caſualium & fortuitorum præſcientiam in Diabolo inveniri. Non enim poſſunt niſi ex cauſis ſuis futura cognosciâ virtute creatâ & finitâ; Verum quæ à fortuitis & caſualibus proindeque indeterminatis dependent cauſis eſſe prorsus incertum in ſuis cauſis habent, ideoque præſciri à Diabolo minimè queunt. Quod argu-

Argumentum eleganter tractatum abs Adriano Heereboordo, Philosopho Batavo (b) videre licet. Et si consensum recte philosophantium colligere volupe fuerit, evolvi poterunt Suarezius, (c) Raynaudus, (d) Scheiblerus, (e) Jägerus, (f) Clasenius, (g) Hebenstreitius, (h) aliiqve multi.

- (a) *Phys. Eleth. s. Hypothes. Part. gen. Sect. I. Cap. IV. Sect. IV. § 16. p. 185. sqv.* (b) *Meletem. Philosoph. Vol. I. Diss. XIV. §. 6. p. 90.* (c) *l. c.* (d) *Theol. Nat. Diss. IV. qu. 1. Art. 3. p. 221.* (e) *l. c. n. 162 p. 642.* (f) *Theol. Nat. Cap. X. punct. IV. p. 412.* (g) *l. c. p. 72.* (h) *Philos. prim. P. III. Sect. IV. th. 10. p. 1128.*

§. IX. Compendium dictorum hoc est. Potest Diabolus ex divina revelatione certò præscire cujuscunqve generis futura. Vi proprii intellectus sui luminis firmiter scire valet quæ futura nobis putantur, reipsa autem actu jamjam sunt. §. I. II. Sic & futura necessaria absolute talia præscire valet. §. III. Futura necessaria necessitate naturæ, quamdiu non mutatur naturæ ordo, firmiter præscire potest; non autem potest, sicubi aliquando ordinem naturæ mutari DEO placuerit. §. III. Futurorum ex hypothesi necessariorum conjecturalem tantum habet præscientiam, incertam & infirmam, sive opinionem. §. IV. Futura contingentia, quæ à libera agentis dependent voluntate, sive propriâ sive aliorum, probabiliter præscire potest. §. V. Non vero eadem præscire potest certo & firmiter. §. VI. Futuras cogitationes præscire nequit. §. VII. Denique futura contingentia casualia atqve fortuita præscire haud valet. §. IIX.

CAPUT III.

Exhibens

OBJECTIONES, quæ thesibus nostris opponi possunt, cum SOLUTIONIBUS.

§. I.

ITa comparatas res esse, vel nemini in studiis paulisper versato ignotum existimo, ut nulla fermè deprehendi thesis queat, utut evidentiſſimis firmata rationibus fuerit, quæ non ab aliis negetur & argumentis saltem probabilibus destrui posse videatur. Idem & nostras in præcedente capite propositas theses mansit fatum. Nulli dubitamus, quin easdem non opinionem tantum gignere valentibus, sed satis solidis & verè apodicticis rationibus confirmaverimus; nihilo tamen

C

minus

minus abs evolvendis nobis Auctores alios inventa fuisse, quæ in contrarium urgeri posse putantur, rationes. Nostrium nunc igitur erit easdem quoque, quantum vires permittent, considerare atque examinare. Sicuti enim, ex communi Eruditorum sententiâ, confirmatio veri est refutatio falsi; sic & vicissim non minus falsi refutatio est veri confirmatio. Quamobrem accuratè docentibus utrumque curæ est. Nos autem brevitati, pro instituti nostri ratione, operam dabimus.

§. II. Constat ex assertionibus nostris non omninò omnem denegari Diabolo debere futurorum præscientiam, contra quod generatim opponi posse animadvertimus, quod DEus ipse sibi soli omniscientiam servaverit, perque præscientiam velit, velut per characterem, à falsis fictitiisq; Diis distingui. Ita namque apud Prophetam (a) loquitur: *Accedant & nuntient nobis quacumq; ventura sunt: priora quæ fuerunt, nuntiate, & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos.* Non videtur nostrum nobis permittere forum, qui multis de dicti hujus sensu differeremus, quem B. D. Sebast. Schmidius, (b) at quantus Scripturarum interpres! sequentem exhibet: *Annuntient nobis idola vestra, vos Babylonii! divina decreta, sive quid ab aeterno decretum sit: & vos exponite, quando eventurum sit, quod decretum est. Annuntiate, inquam, cum idolis vestris, quæ post ventura, & cognoscemus, quod vos & idola vestra Dii sitis: quod si non poteritis, apparebit toti mundo, quod nec vos nec idola vestra Dii sitis, & impiè vobis ea adscribatis, quæ mihi soli DEO competunt, quasi vestris viribus & sapientiâ Jerusalem deviceritis: imò apparebit vos cum idolis vestris nihil esse.* Aliorum expositiones apud Polum (c) videri poterunt; sed nobis hæc adduxisse sufficiant. Ex quibus discimus, licet per futurorum præscientiam semet à falsis Diis DEus verus distinguat, non tamen quamlibet ideo creaturis præscientiam denegari oportere. Sermo enim hic est de propria non solum, sed & absolutâ vaticinatione, veluti bene observat Gualtherus. (d) Ut breviter dicam quod res est: DEO competit, ex propriâ cognoscendi vi, certa & infallibilis cujuscunque generis futurorum intuitiva præscientia. Non autem illud tollit probabilem & conjecturalem certi generis futurorum abstractivam præscientiam in substantiâ creatâ. Quid enim tum dicendum foret de Mathematicis, siderum eclipses & constellationes futuras multò ante prædicentibus,

centibus, prædictionis veritatem eventu comprobante? Quid de aliis naturalibus necessariò agentes causas respicientibus vaticiniis?

(a) *Es. XLII. 22. 23.* (b) *Comment. super. illustr. Prophet. Es. ad h. l.* (c) *Synops. Critic. & aliorum Scr. S. interpret. & Commentat. Vol. III. ad Es. d. l.*

(d) *Homil. in Proph. Es. ad Cap. XLII. Homil. CCXV. f. 119. b.*

§. III. Dictum à nobis porro est, futura necessaria ex necessitate naturæ, quatenus naturæ ordo mutationi est obnoxius, ut & futura ex hypothese tantum necessaria, aliàs vero in se contingentia, non nisi probabiliter præscribi à Diabolo posse, interim tamen prout eadem vel æque, vel frequentius, vel rarius eveniunt, eo magis minusve probabiliter antequam fiunt posse cognosci, concessio. His autem thesibus nostris opponit lese jam aliquoties citatus Carolus Franciscus d' Abra de Raconis, posteaquam, non posse Diabolum futura purè contingentia & libera naturaliter cognoscere certâ cognitione, sed tantum probabiliter, & per conjecturas, largitus esset; hunc in modum (a) scribens: *Nonnulli putant futuros illos effectus procedentes à causis naturalibus, non determinatis, quæq; impediri possunt, certâ cognitione non posse naturaliter cognosci ab Angelis, sed tantum conjecturâ quadam probabiliter. Contrariam tamen opinionem semper duxi veriore, Angelos posse fieri naturaliter certiores istorum effectuum qui raro contingunt, possuntque impediri. Et ne absque fundamento hocce videatur asseruisse, hanc suæ opinionis rationem reddit: Quia, licet effectus isti nullam habeant causam particularem determinatam unde procedunt, & à diversis causis oriantur, possuntque diversimode impediri, nihilominus tamen ex sola causarum collectione certo sequuntur. Quisquis ergo cognoscit totam hanc causarum seriem, certo videt omnes effectus inde manaturos, magnam verbi gratia inundationem, videbitque illos à nullâ causâ esse impediendos: atqui Angelus hanc omnium causarum naturalium seriem certò cognoscit, cum omnes simul objecti naturalis limites non excedant, ergo etiam cognoscit effectus inde manaturos, quamvis raro contingant.*

(a) *Sum. Philosoph. Pr. V. Tract. II. Cap. III. Sect. IV. Quest. 3. Art. 2. p. 110. III.*

§. IV. Ex quibus præterea liquet, etiam quorundam casualium ac fortuitorum eventuum præscientiam Diabolo abs eodem Auctore eadem ex ratione adscribi, quam nos in idem eadem supra denegavimus. Verum enim vero falli ac fallere virum cuilibet penitus rem introspectanti ultro innotescet. Ecquis enim non animadvertit fallaciam petitionis principii in allato argumento committi, ipsumque ad probandum prorsus insufficiens

esse? Undenam, quæso, Diabolus cognoscat hanc illamve causam operaturam esse? Ex quonam colliget principio hunc illumve effectum non iri impeditum? Equidem causarum naturalium seriem certò eum cognoscere ambabus, quod ajunt, amplectimur brachiis, num vero inde statim sequitur: Ergo earundam quoque effectus contingentes certò & infallibiliter, antequam dantur, cognoscit? Ista siquidem cognitio ad hanc planè non sufficit. Sed ut hos (effectus causarum contingentium contingentes) infallibiliter cognoscat, in eò, quod DEUS nec immediatè, nec mediate per causas subordinatas ordinem naturæ paulisper immutare velit, nec causa quædam secunda impedimento esse possit aut velit, confirmatus sit, necesse est. Hæc namque talia magnam partem merè contingentia, imò & in aliquibus libera, ab agentis liberà voluntate dependentia esse, fateri quilibet habet. Ut exemplo uno alterove nostram robaremus responsionem, hæc mediteris velimua. Quilibet ratione præditus triticum, dum seminatur, suo tempore fructum laturum esse colligit, at unde Diabolus sine omni oppositi formidine certò & infallibiliter id ipsum præsciet? Crediderim profectò, illum an ab omni planè, quam inferre ei & homines possunt, & bestia, & tempestates, injurià liberum & intactum permanens sit, prospicere minimè posse. Morbi aliàs sunt mortis causæ, veruntamen eorum aliqui vel per solam naturam sanabiles, alii per medicamenta sunt. Jam facile concedo, posse præ hominibus longè exactius, cuiam mederi & cui non Medicus possit, Diabolum novisse: at unde præcognoscat non alios esse accessuros, qui mortem accelerent, affectus? Tales præsertim quos, neglecta diætâ, sibi ipsi, ex liberà voluntate, contrahet ægrotus, quorum in eò sanè non pauci dantur & dari possunt. Quamobrem, cum ita comparata res sit, cum B. L. Hundeshagen (a) concludimus: Diabolus res futuras à causis ad unum determinatis dependentes cognoscit quidem, sed sub conditione, nisi forsitan causa secunda per primam (vel aliam quandam secundam causam) impediat, & novis proinde res futuras, quod de lege naturæ & DEO suum concursum ipsi naturæ debitum præstante, certò futurae sint.

(a) *Tract. Philo-Theosoph. Diss. de Angelis*, §. 45.

§. V. Cum etiam Antagonista noster non omnem omnium futurorum fortuitorum & casualium naturalium præscientiam certam denegasse Diabolo videatur, dum scribit, Angelum seriem omnium causarum con-

concurrentium novisse posseque exinde præcognoscere, qualis easdem secuturus sit effectus; operæ pretium duximus esse, si nonnihil hoc de negotio, veritatis inquirendæ gratiâ, ulterius adjiciatur. Ubi concedimus quam lubentissimè, eo ipso, quo istæ concurrunt causæ, momento quam probabilissimè Diabolum colligere posse, fore, ut hic, vel iste, vel alius emergat ex iis effectus, quanquam non exclusâ omni formidine oppositi, siquidem aliam præter omnium opinionem causam easdem vel iterum dissipare, vel aliâ ratione impedire posse impossibile non est. Verum de eo quæritur: An multo ante, quam concurrunt ad invicem, tempore causas istas concursuras, huncque præcisè effectum producturas præscire ac prædicere Satanas valeat? Quod nulla unquam ratione probabitur. Quid namque tibi de hujus propositionis veritate videtur: Qui notitiam habet causarum, quæ concurrere ad cujusdam effectus productionem possunt, is statim prævidet easdem concursuras esse, ut istum producant effectum? Perinde mihi videtur, ac si quis ita ratiocinari vellet: Qui novit hunc hominem intellectu esse præditum, is prævidet eundem evasurum esse in virum eruditum. Est, sciat Diabolus à multis jam annis thesaurum in hujus istiusve agricolæ agro latere absconditum; noverit agrum fodiendum esse, quo in eo seminari semen qviret; cognitas quoque habeat atque perspectas reliquas, quas concurrere, ut inveniretur thesaurus, oportet, causas: an statim etiam infallibiliter præscit hunc hominem hoc tempore eundem inventurum esse thesaurum? Quod si ipse, ut multi ante eum alii, illum non animadversurus sit, id quod æque contingere facillimè potest. Aut quam hic possidet Diabolus intellectus sagacitatem, quâ contrarium præcognoscat? Quibusnam ex rationibus ipsum colligetur? Ceterorum similium casuum eadem procul dubio ratio erit, ut plura addere brevitatî studentibus opus haud esse videatur.

§. VI. Quemadmodum autem qui nihil planè futurorum præscientiæ Diabolo adscribi debere contendunt in defectu peccant, sic è contrario sunt in excessu peccantes, qui omnium omnis generis futurorum præscientiam in illum cadere asserere nulli dubitant. Quærent illi in oraculis præsertim suæ sententiæ fundamentum. De origine primâ & progressu oraculorum, eorumque aliorum alibi patefactorum, in quam excrevere, multitudine legi meretur Peucerus, (a) qui & ea describit, quod fuerint *Responsa, quæ dabantur sciscitantibus in certis & à Diabolo obsessis locis*,
617

eis, vel à Daemonibus ipsis voce, somniis, gestu, nutu aliquo statuarum, sonitu, rinitu, aut aliis huiusmodi, vel ab hominibus diabolico spiritu afflatis, qui tunc, cum de proposita questione responsa danda erant, cum vehementi impetu & horribili sonitu ex specubus elisus, in vates irruebat, impletosq; & in furem actos ita concutiebat, ut præ tremore palpitatio-
neg, artuum omnium nec consistere nec sese continere possent. Et si quidem alii aliis, etiam naturalibus ex causis eadem derivata voluerint, de quo varias apud Vossium (b) sententias videre sis, nolumus tamen huic admodum prolixæ & à scopo nostro alienæ materiæ nos immiscere, de quâ qui ex instituto de Oraculis scripsere consulendi sunt, interque eos Clasenius (c) præsertim, sententiam de naturali Oraculorum ortu refellens. Interim nobis nihil dubii est relictum, quin insensibilissimus ille DEI hominumque hostis ad horum perditionem hæc excogitaverit responsa omniq; conatu, ut eorum infallibilitas, licet falsò, persuaderetur mortalibus, allaboraverit. Et ut majori eadem amplecterentur confidentiâ, veluti DEI simia ad illam apparitionis & manifestationis divinæ speciem, quâ sanctis DEI hominibus quæ annunciarent scriberentve humano generi revelabantur, quæque cum aliis aliâ occasione, aliis locis & aliâ specie collocutus DEus est, imitatus fuisse videtur. Quin imò & futurorum sibi arrogaverit prædictionem. Quamquam autem oraculorum aliqua vatum constiterint fraudibus, non tamen ab iis dependebant solis, cum multa prædixerint, ad quæ nullâ ratione humane mentis acumen pertigisset, ceu Vossius (d) optime colligit.

(a) *Commentar. de precipuis generibus Divinationum Cap. de Oraculis f. 96.* (b) *de Orig. & progres. idololatr. L. I. c. VI.* (c) *de Oraculis Gentil. L. I. c. VI.* (d) *l. c. p. 43.*

§. VII. At enim permultum est inter Oracula divina & dæmoniaca differentia. Justino Martyri Auctori adscribitur *ad Orthodoxos Responsionum ad quasdam Christianas quæstiones Liber*, (a) quem vero ejus non esse Robertus Cogus (b) sufficienter demonstratum dedit. In eo autem, ad quam respondetur, quæstio secunda hæc est: *Si res futuras, veluti bellorum victorias & trophæa, hostium incursiones, Turbium per eos qui illas oppugnavunt everisiones, prædixerunt Prophetæ & Apostoli; prædixerunt quoq; Græcorum oraculorum responsa: Unde cognosci potest, hos nostros alienis illis esse præstabiliores, cum ab utrâq; parte futurorum editæ sint divinationes? Autumo quemlibet parum difficultatis, quin, quæ hic inter-*

intercedit, differentiam perspicat, agnoscere, quam multis indicari nostri non permittit instituti ratio. Attamen ex eventu potissimum iudicium fiat, oportet. Divina vaticinia vera sunt omnia, omnia eventu comprobantur, omnia explentur; at quam obscura, quam dubia, quam fallacia, quam irrita & vana oraculorum de futuris & dubiis responsa sunt? Quod cognoscemus clarius, quando ad objectionis propositæ nos converteremus solutionem, ad quam, evitatis ulterioribus ambagibus, nunc statim nos accingimus.

(a) *In Bibliothec. Max. Patrum, Tom. II. pt. II. p. 112. sqv.* (b) *Censura quorundam Scriptorum, quæ sub nominibus Sanctorum & Veterum Auctorum à Pontificiis citari solent, p. 118. sqv.*

§. IIX. Respondemus igitur, Oracula nil minus, quam Diaboli futurorum præscientiam demonstrare ac confirmare valere. Nam certo certius, imo longè certissimum est, subesse oraculis scelera atque imposturarum vatum non parum. Nemo hominum id elegantius Luciano (a) describit atque exemplis confirmat. Integra namque apud eum cuiusdam Alexandri Abontichitæ, Podalyrii se filium mentientis, licet Paphlagonæ ambos illius Parentes nossent obscuros atque humiles, vitæ, commentorum, nec non audaciæ præstigiæ atque historia legitur. Eandem totam huc transcribere non licet, cum, ipso Luciano iudice, *si quis exoneretur omnia ad plenum enarrare, id profecto non minoris sit negotii, quam Alexandri ejus, cui Philippus fuit pater, res gestas literis prodere: tantus fuit scelere, quantus ille virtute.* Nec ulla est ratio, cur dubitemus in multis aliis similes fuisse fraudes adhibitas abs vafriis quibusdam & quæstuariis hominibus, quibus licet non, cum Cæl. Rhodigino, (b) primam oraculorum omnium originem adscribamus. Quam sententiam etiam à Cardano (c) refutatam legimus

(a) *In Alexandro seu Pseudomante.* (b) *L. II. Lethion, Antiquar, Cap. XII.* (c) *de Subtilis, L. XIX.*

§. IX. Deinde obscuritas & ambiguitates oraculorum satis loquuntur parum præscientiæ futurorum Diabolo inesse. Non est autem de iis ut dubitemus, quas experientia, locupletissima testis, testata abunde est. Audiamus quomodo Cicero (a) Apollinem alloquatur. *Sed jam ad Te, ait, venio, O Sancte Apollo, qui umbilicum terrarum certum obsides, unde superstitiosa primum sæva evasit vox fera. Tuis enim oraculis Chrysippus totum volumen implevit, partim falsis, ut ego opinor, partim casu veris,*

118

ut sit in omni oratione sapissimè : partim flexiloquis, & obscuris, ut interpretes egeat interprete, & fors ipsa referenda sit ad sorteis : partim ambiguis, & quæ ad Dialecticam referenda sint. Nam cum sors illa edita est opulentissimo Regi Asia:

CROESUS HALYM PENETRANS MAGNAM PERVERTET OPUM VIM;

Hostium vim sese peruersurum putavit, pervertit autem suam. Utrum igitur eorum accidisset, verum Oraculum fuisset. Subdubitat quidem, an Croeso hoc unquam editum oraculum sit: Verum quicquid sit de eodem, satis tamen certus est magnam inesse oraculis vanitatem, de quâ prolixius tractat inter alia scribens: Demosthenes quidem, qui abhinc annos propè CCC. fuit, jam tum Φιλιππίδων Pythiam dicebat, id est, quasi cum Philippo facere. Hoc autem eò spectabat, ut eam à Philippo corruptam diceret. Quo licet existimare, in aliis quoque oraculis Delphicis aliquid non sinceri fuisse. Et multi præterea de Oraculorum obscuritate partim, partim & ambiguitate conqvesti sunt. Prodeat iterum; Lucianus, (b) à quo juno ad Latonam, Apollinis matrem, de hoc ejusdem filio, Jacobo Mycillo interpretante, fari introducit; Apollo quidem simulat omnia scire sese, & jaculari, & cythara canere, & medicum esse, & vaticinari. Et erectis vaticinandi tabernis hic in Delphis, illic in Claro & Didymis, decipit consultentes se, obliqua, & in utramque partem quæstionis propositæ inclinantiæ respondendo, ne videlicet erroris possit damnari: atque ita ex hoc quæstum facit & ditescit. Multi enim amentes sunt, sequē ipsos exhibent præstigiis deludendos. Verum non ignoratur utique à prudentioribus, quod pleraque falsa & ficta dicuntur, quippe ille ipse vates ignorabat, quod interfectorius Amasium suum esset Disco: neque prædixerat ipse sibi, quod futura ipsum esset Daphne, idque adeo formosum atque comatum. Non multo post idem Apollo mendax vaticinator nuncupatur. Imo & Aristoteles, quæ hic subest, fallaciam agnovit. Postquam enim in oratione non utendum esse verbis ambiguis præcepit, (c) addit: nisi quis contraria prædicat, id quod faciunt, quando nihil habent, quod dicant, & simulant aliquid dicere: ut vulgares inter hariolos, quando dicentibus ambigua annuunt. Et quia omnino est error minus, per genera loquuntur harioli. Quod si vero Gentiles ita de oraculis sensere, quid Christianis nobis de hisdem statuendum erit? Si forte quis plura aliorum de ipsorum ambi.

ambiguitate & obscuritate testimonia desideraverit, quæ collecta sunt à Dn. Clasenio (d) evolvere poterit.

(a) *Lib. II. de Divinat. c. 56. Tom. IV. opp. p. m. 403.* (b) *Dialog. Junonis & Latona.* (c) *L. III. Rhetor. C. V.* (d) *de Orac. Gentil. L. I. C. XIII. & XIV.*

S. X. Cur autem miseros mortales opem & consilium expetentes incertis, dubiis ac intellectu difficillimis responsis abire passus Diabolus fuerit? cuilibet, qui obestæ maris non est, facile subolere remur. Nimirum eò tendebat, ut hominibus non solum noceret, sed & eosdem in persuasione divinitatis sibi tributæ detineret. Omniscientia quippe, adeoque & futurorum contingentium certa & haud fallax præscientia non minimum Deitatis habendum est indicium. Hinc flexiloqua dabantur ab ipso responsa & obscura, ut quæcunque ratione res evenirent, veritatem tamen Oraculum prædixisse, non vero abs percontantibus recte intellegi fuisse putaretur. At hoc ipso, invitè licet, testatus ipse satis est, quicquid ipsi competit futurorum præscientiæ, id exiguum admodum esse. Sed reclamare dictis audio Plutarchum, (a) negantem Oracula Apollinis Pythii convinci unquam potuisse falsitatis. Verum enim vero falsum illud esse verum omnino est, adeo usque, ut Nicephorus (b) scribere non dubitaverit: *Quæcunque ab oraculis edita sunt responsa, penè omnia apertè falsa esse, & eventui minus respondentia, cognita sunt*; id quod & collectis ab ipso exemplis confirmatur. Et Ciceronem, ipsum Gentilem, Chrysippum falsis Apollinis oraculis integrum volumen impleisse, testatum esse, modo retulimus. Hoc autem etsi abs plerisque concedatur, non omnibus oraculorum responsis respondere eventus; Objici tamen solet, prædixisse nonnunquam Dæmonem certò, quæ nihilominus à liberà agentium voluntate dependebant, homicidia nempe, furta, seditiones, nec non futura casualia atque fortuita, incendia, victorias, aliaque; ut proinde non per conjecturam tantum & probabiliter, sed certò & infallibiliter eadem præscivisse judicandus sit. Ad hæc pro nobis breviter respondeat Raynaudus (c): *sæpe casu evenit, ut vera prænuntient Dæmones, quis enim non aliquando collimet?* Quamvis artem sagittandi quis minus calleat, quia tamen tela sæpè recta in scopum dirigit, aliquando etiam ab eo non aberrat; ita si Diabolus vix tandem veri quid aliquando conjectaverit; quo simili, simili in materiâ, de Astrologorum prædictionibus agens, Nicetas Choniates (d) usus est. Per accidens id tantummodo evenire potest, ut prædictioni diaboliciæ congruat complementum, id quod & abs homine

D

haud

haud adeò multum sagacis mentis præstari utique potest. Potest etiam esse, quod hæc talia à DEO sive mediata sive immediate revelata Diabolo sint, quæ deinceps ab eo, non secus ac si per propriam & naturalem scientiam ea præcognovisset, hominibus proponuntur.

(a) *Lib. de Pythia oraculis n. 27.* (b) *L. X. Hist. Eccles. Cap. XXIX.* (c) *Theol. Natur. Dist. IV. Qu. 1. Art. III. n. 27.* (d) *Theaur. Orthod. Fid. L. IV. Cap. 42. in Biblioth. Max. Patr. Tom. XXV.*

§. XI. Cum objectionem hanc solidissimè refutaverit Carolus Franciscus d'Abra de Raconis, (a) ejusdem verba integra, licet paulo prolixiora, transcribere huc liceat. Ita vero ille: *Respondeo, negando consequentiam, nam primo fieri potest, ut non certò, sed tantum per conjecturas (Dæmones) sciant, quod certò eventurum hominibus affirmant, constat enim illos esse satù mendaces & seductores, ut contra veritatem aliquid affirmant, & satù ambitiosos, ut infallibilem futurorum contingentium cognitionem sibi arrogant, nimiosque, pro dolor! & longè plures, quam par esset, habent imitatores apud homines, qui sæpè asserunt ea, quæ non modo probabiliter eventura conjiciunt, sed ea etiam, quorum cognitionem aut exiguam aut omninò nullam habuerunt; & ut plurimum eò audacius jactant, & pervicacius asseverant, quo minus illa noverunt. Vana scilicet audendi sapientia, ambitio, & insanabilis loquendi pruritus, falsa hæc vaticinia, nè dicam mendacia effutire cogunt. Secundo, interdum contingit Dæmones futura contingentia certò callere, non quod eorum cognitionem natura suæ viribus comparaverint (de quâ hic agitur) sed quod à DEO speciali aliqua revelatione didicerint, aut DEO ita permittente ab Angelis acceperint, qui quidem ista cognoscunt interdum ex intuitu divinæ essentia, interdum vero per specialem aliquam revelationem ipsis à DEO factam, quæ est D. Augustini (b) sententia; aut denique à sanctis viris, quibus hæc revelata fuerint, & ea aut dicto aut scripto alicui consignarint, quod tandem in Dæmonum notitiam pervenerit, ut sapienter annotavit Tertullianus. (c) Quod ubi agatur, inquit, tam facile sciunt quam enuntiant.*

(a) *l. c. p. III.* (b) *Lib. I. ad Simplician. Cap. XXXI.* (c) *Apolog. Cap. XII.*

§. XII Denique nec illud, ipsa Oracula nonnunquam, se prænuntiare quidquam haud posse, falsa esse, silentio prætereundum videtur. Quinimo quod protestatus ipse legatur Apollo, se non nisi falsa præfari valere, sicuti interrogantes ad respondendum eum magis sollicitarent. Eum cum

cum aliquando Julianus Imperator, Apostata cognomine veniens, de expeditione, quam in Persas parabat, consuleret, consulenti respondit: *Se nihil respondere posse eorum, quæ ad interrogata pertinerent, quod ipsum impedirent mortui Christiani, qui ea in urbe essent sepulti.* Reddebat autem in Daphne Antiochiæ sano oracula. Referunt hæc Sozomenus (a) atque Chrysostomus (b). Aliud ejusce rei testimonium dedit Porphyrius apud Eusebium, (c) his ejus adductis verbis: *Sed quoniam accuratam & exquisitam astrorum motus ac proinde futurorum excoependentium cognitionem assequi non homines modo, sed ne Dæmonum quidem plerique possunt: fit, ut ii per sepe multis de rebus consulti mentiantur. Et aerem quidem circumfusum in causa esse ajunt, quamobrem falsa edantur Oracula, non autem præsentem Deos sponte mendacium adtexere, sæpe etiam falsum dicturos se esse prænuntiant. Hærent isti nihilominus, atque illos, quia stulticia sunt, vel invitos respondere cogunt. Apollo sanè, cum ejusmodi aliquando esset, quam ante descripsimus, ambientis cæli molestior difficiliorque tempestas, hunc in modum cecinit:*

NE ME ULTRA PRECIBUS COGAS: NAM FALSA PROFABOR.
Ac nihil à nobis affingi, vel oracula ipsa fidem facient, sic enim evocatus è Diis quispiam respondit:

*NON HODIE LICET EFFARI, QUI SIDERA CURSUS
QUÆ SEDES HABEANT, VIS QUIPPE FUTURA CANENDI
NUNC ASTRIS CONSTRUCTA MANET.*

Equidem videmus naturales Oracula prætexere causas, cur responsa dare nequirent, sed quemlibet puto satis animadvertere, nullam ejus silentii aliam esse, quam quod reverà, quorum expetebantur consilia, futura ignoraverit Diabolus. Illi quidem, qui à naturalibus causis orta Oracula volunt, ab illis etiam eorum silentium deducunt, quod Plutarchus (d) olim fecit; at non naturæ, sed Diaboli opera esse oracula cum satis abs plerisque ostensum Auctoribus, non potest non istius ignorantia futurorum ac dubiorum casuum silentium eorummet adscribi. Atque sic vel ipsa oracula demonstrant, quicquid Diabolo competit futurorum contingentium, casualium ac fortuitorum præscientiæ firmæ & infallibilis, valde exiguum esse, imo vel penitus nihil.

(a) *Lib. V. Hist. Eccles. c. 18.* (b) *Lib. contra Gentil. Babilæ Martyris vitam continens. Opp. Tom. V. p. 220.* (c) *Lib. VI. Præpar. Evang. C. V.* (d) *Lib. de Deo fact. Oracul.*

§. XIII. Nunc

S. XIII. Nunc vero edicito, quisquis illicitis divinandi artibus operam navas tuam, nimiaque tuâ abuteris credulitate! quidnam inde tibi emolumentum? Prohibitas nosti tales superstitione plenas à DEO artes, & nihilominus Diaboli te mancipium iis reddis. Frustrandi te Diabolo occasionem dans temet ipsum frustraris. Nihil certò prædicere tibi valebit non nisi incertam futurorum præscientiam habens. Commoda, ex ejus prædicatione obtenturus incommoda vix evitabis, evitaturus incommoda nil commodi obtinebis. Valere idcirco has jubeas artes, imo perire potius cum Auctore suo perditissimo. DEO constanter fide, cujus infinita sapientia sic omnia dirigit, ut in bonum tibi finem eveniant. Ei soli nos nostraque studia commendare nunquam desinemus: pro præstito autem hacenus clementissimè auxilio clausula hujus operis sit:

Soli DEO Gloria.

Nob. & Clarissimo

DN. JACOBO OXENWALDT,

SVECO,

feliciter disputaturo,

S. P. P.

EX quo è Sveciâ Tuâ adveniens Academiae nostræ infertus es, non vulgari Te sacra excolendi & in Theologiae nostræ latifundiis, quorum Te scientia ad salutarem aliquando officii administrationem idoneum redditura est, proficiendi ardore flagrare deprehendi. Ita enim Te quotidie in Scholis meis, non segnem equidem & aliud quasi agentem, sed attentum sedulumque oculis meis conspexi auditorem, ut jam gratulatus intra me fuerim non patriæ tantum Tuæ de spe, quam civis omnino frugi eidem facis, sed & universæ necessitudini Tuæ de voluptate, quâ eandem perfundis. Quod
fin

si in viâ illâ, quam calcas, inoffenso pede perrexeris, pietatemque, quod facis, omnium studiorum nostrorum basin, sine quâ universum Theologiæ ædificium arenæ inædificatur, ante oculos semper habueris, non poterit non Ecclesia uberem lætumque ex Te fructum haurire. Cumque nunc expectationem illam, quam de Te boni omnes fovent, publico firmare specimine non dubites, grātantium numero & ego accedo, venerorque immortale Numen ut Spiritu Te suo, sine quo inanis est omnis conatus noster, perpetuò gubernet, ut in organon promovendæ gloriæ suæ fructuosum evalescas. Vale. Scr. XXVI. April. MDCCIII.

JO. FECHT. D. P. P.

Conf. Duc. Adf. & District. Rostochiensis Superintendens.

Quid tentas? Tibi quidve rei est cum Dæmone,
Amice!

Hoste Tuo, stygio Principe, & hoste meo?
Cœcō mente, cui semper mendacia curæ,

Qvi miscere simul fasque nefasque parat;

Qvi nebulas animo offundit sub imagine veri,

Et specie fucum dissimulante nocet.

Tene decet talem spectare futura scientem?

Scire, vaser Dæmon quid sciat, ane juvat?

Sed res se bene habet, justæ nec enim Tibi causæ

Desunt, ausa (reor) quæ Tua ritè probent.

Scilicet (ut præscita nocent minus) utile nobis

Est quoque scire, mali quid pater ille sciat.

Insuper hoc verum est, nisi Te scire hoc sciat alter,

Quæque latent, prodas, scire Tuum nihil est.

Ergo

Ergo palam recte quousque scientia sese
Dæmonis extendat promptus, Amice! doces.
Dumque hæc ore doces, Satanæ illa scientia rursus
(Non in eò mendax) Te quoque scire probat.

*Nobil. clarèque docto DN. Respondenti,
Fautori & Amico meo honoratissimo,
publicum studiorum suorum specimen edenti
ex animo gratulaturus
scribebam*

FR. ALB. ÆPINUS.

Monsieur Mon frere!

LEs obligations que je vous ay, de même que la
grande amitié qui est entre nous depuis long tems,
m'obligent de vous écrire ces lignes, pour vous
congratuler de tout mon coeur de ce que vous donnez
des preuves de votre vertu & erudition. Je prie le *Tout*
Puissant que vous y fassiez de grands progres tant pour
le contentement de vos parens & amis que pour le ser-
vice de la Republique. Je suis persuadé que vous y re-
visserez pourveu que vous continuiez vos études avec la
même diligence que vous avez fait cy devant. Cepen-
dant je vous souhaite toute sorte de prosperités & con-
tentements demeurant

MONSIEUR MON FR.

*Votre tres humble & tres
affectionne Serviteur & amy*

MICHEL ARWEDSON.

XIII. Nunc vero edicito, quisquis illicitis divinandi artibus
 tuam, nimiaque tuâ abuteris credulitate! quidnam inde
 ? Prohibitas nosti tales superstitione plenas à DEO artes,
 aboli te mancipium iis reddis. Frustrandi te Diabolo oc-
 et ipsum frustraris. Nihil certò prædicere tibi valebit
 urorum præscientiam habens. Commoda, ex ejus
 incommoda vix evitabis, evitaturus incommoda
 Valere idcirco has jubeas artes, imo perire potius
 po. DEO constanter fide, cujus infinita sapie-
 a bonum tibi finem eveniant. Ei soli nos no-
 nunquam desinemus: pro præstito autem
 auxilio clausula hujus operis sit:

O Gloria.

DN. JACO. ENWALDT,

felicite

EX quo è Sveciâ Tuâ a
 infertus es, non vulgari
 Theologiæ nostræ latifun-
 ad salutarem aliquando officii a
 um redditura est, proficiendi arde-
 di. Ita enim Te quotidie in Scholis
 quidem & aliud quasi agentem, sed
 que oculis meis conspexi auditorem,
 intra me fuerim non patriæ tantum Tu-
 civis omnino frugi eidem facis, sed & un-
 tudini Tuæ de voluptate, quæ eandem perfu-

ademix nostræ
 colendi & in
 Te scientia
 em idone-
 repreh-
 nem e-
 alum-
 atus
 m